

Beplantning på kirkegården

Af Birgitte Fink

Da kristendommen blev indført i Norden, begyndte kirken sandsynligvis at anvise begravelsespladser for de døde.

Vore landsbykirkegårde, omgivet af stendiger, vidner herom. Men kirkegårde, som vi kender dem i dag, har det ikke været. Træer har formodentlig været det eneste beplantningsmæssige element og tjente dels som værn for kirkebygningen, dels som foder for dyr i en nødsituation. Men ellers var kirkegårdene dækket af græs, enkelte urter og løgvækster.

Før reformationen har der dog i forbindelse med klostre været indrettet begravelsespladser med et mere havemæssigt præg. Gartnerkyndige munke har bag de hegnede mure skabt velplejede, frodige klosterhaver/begravelsespladser med planter som buksbom, roser, lavendel, påske- og pinseliljer m.v. Et billede på paradiset have.

Efter reformationen blev de fleste af klosterets begravelsespladser ødelagt. Og mange kister blev nedsat i selve kirkerummet med de gener, som det har givet.

Først hen i det 18. århundrede begyndte kirkegårdene igen at blive et fredhelligt sted. Og dermed er starten også givet til den ordnede, velholdte begravelsesplads – kirkegården – som vi kender i dag.

Mange forhold spiller ind, for at en kirkegård fremtræder som en smuk og rolig begravelsesplads. Udformning, funktion, plantning m.v. hænger uløseligt sammen, men jeg vil her koncentrere mig om beplantningen, der er et af de væsentligste elementer på vore kirkegårde.

Kirkegårdens beplantning er selvfølgelig et billede af det samfund, den omgives af. Derfor finder vi også i rigt mål de almindelige havemæssige elementer: Alléer, hække, solitære træer, busketter, blomsterarrangementer m.v.

Beplantningen på vore kirkegårde kan deles i to afsnit. De karaktergivende plantninger og plantninger omkring og på selve gravstedet.

Den karaktergivende plantning har som mål at danne smukke, harmoniske rammer omkring selve begravelsespladsen.

Derudover kan den f.eks. markere hovedstiforløb (alléer), være rumopdelende (hække) eller hegne mod indblik (busketter). Endelig er det vigtigt at nævne de solitære træer.

Om selve den karaktergivende hegning (og her tænker jeg specielt på bykirkegårde) skal anføres at man alt for ofte ser tilfældige plantninger af birk, fyr, forskellige mærkværdige cypresser, thuja, gran m.m. Planter, der tilsyneladende er sammensat fuldkommen tilfældigt uden tanke for, hvordan disse planter udvikler sig sammen, om jordbunden er egnet eller om vedligeholdelsesudgiften bliver rimelig. Og den skønhedsmæssige værdi skal jeg slet ikke komme ind på.

Afhængig af kirkegårdens omgivelser m.m. kunne man foreslå andre løsninger som f.eks. et hegn bestående af tjørn, syren eller røn – klippet eller uklippet, et læbælte bestående af en blanding af løvfældende, danske buske og træer, eller en bund af taks og bøg med enkelte større eller mindre stammede træer.

Urnegrave, omgivet af brede, lave hække.

Med hensyn til karaktergivende hække ville det være ønskeligt, at man ud over de stedsegrønne thujaer og cypresser lagde vægt på løvfældende hække som bøg, avnbøg, navr og tjørn. Disse hække giver også en fin ruminddeling – men med deres løvspring og lette vinterdragt vil de være med til at skabe variation, farver og letthed på kirkegården. Den rigtige kombination af taks og bøgehække giver både sommer- og vintersæson et meget flot billede. Taks burde i det hele taget være meget mere udbredt som hæk på vore kirkegårde.

Med hensyn til alléer ville det være ønskeligt også her at gøre brug af flere løvfældende arter. En allé af en stedsegrøn plante (thuja f.eks.) kan bestemt være flot, men den virker ofte meget tung og trist, og alene duften forbinder man med kirkegård og død. Med små træer som paradisæbletræer, hanesporetjørn, hæg eller guldregn ville man få både løvspring, en smuk blomstring (dufte), frugtsætning og løvfald. Selvfølgelig giver disse træer mere arbejde, men de bringer også langt flere gode oplevelser. Og så må man efterhånden lære, at et vist omfang af visne blade på en kirkegård hører til naturens orden.

Træer skaber ikke noget paradys, men det er svært at tænke sig paradys uden træer – siger et gammelt mundheld. Og de solitære træer er væsentlige på vore kirkegårde – ikke fordi vi tror at kunne skabe et paradys, men træer giver læ, ro og bibringer stedet karakter. Jeg kender også alle de negative udsagn omkring træer, men de er uden

Træer skal der være plads til på kirkegården. Her frugttræer ved en fællesgrav.

betydning i forhold til de positive. Det er selvfølgelig vigtigt at vælge træer, der ikke er alt for grådige og skyggefulde og frem for alt nøje at planlægge deres placering. Almindelig eg er også på kirkegården et fremragende træ – ligesom robinie, røn, lind og flere andre.

Den anden del af kirkegårdens beplantning – gravstedet – skal danne en fin og ordnet ramme omkring gravstenen. De hækomkransede grave – urne- eller kistegrave – forbinder vi med et traditionelt gravstedsmønster. Hækkene danner dels ramme om den mindebevarende kunst, gravstenen, dels adskillelse mellem gravene. Og selve beplantningen på gravstedet burde være et udtryk for skønhed og frodighed.

Desværre er det ikke sådan. Hækkene er mange steder reduceret til en ganske smal strimmel, og beplantningen på gravstedet består af et par stedsegrønne planter og lidt lyng. Resten er en stenørken.

En relativt bred, lav hæk ville straks tilføje megen frodighed, og det ville være ønskeligt, om en del af gravstedet blev tilplantet med bundplanter. Det må da også være et rarere arbejde at luge bundplantningen enkelte gange om året i stedet for at rense perlestensbelægningen for fremspirende frøukrudt.

Efterhånden findes der en del forskellige former for gravsteder på vore kirke gårde. Det er ikke muligt eller

Bundplantning og løgvækster på et gravsted. Frodigt og smukt.

Blomster og løgvækster
præger gravene på denne kirkegård.

rimeligt at lave en enkelt »planteopskrift«, idet disse gravsteder – individuelle eller fælles – findes i så mange forskellige udformninger. Men en fællesnævner for planteplanen burde være enkelhed og frodighed. Gode bundplantninger som vedbend, iberis, vinca, euonymus m.m.. Og de sædvanlige mini-stedsegrønne erstattet af aquilegia, digitalis, dornicum, engelsød, iris, lavendler, roser m.v. – planter, der tidligere har været almindelige på vore kirkegårde. Og ikke at forglemme løgvækster, fuglemælk, vintergæk, dorthealilje, liljer osv.

»Opstandelsens have« har provst Exner for mange år siden betegnet vore kirkegårde. Skal vore kirkegårde leve op til denne betegnelse, kræver det, at vi erstatter mange af de sterile, stedsegrønne planter og perlestensbelægninger, der nu præger vore kirkegårde, med et mere varieret og afstemt plantevalg, således at vi opnår en harmonisk, frodig og smuk have.

*Birgitte Fink, Tølløse.
Landskabsarkitekt, cand. hort., m.d.l., m.a.a.
Har projekteret adskillige kirkegårde.*